

РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ
МИНИСТЕРСТВО НА ОКОЛНАТА СРЕДА И ВОДИТЕ

**НАЦИОНАЛЕН ПЛАН ЗА ОПАЗВАНЕ НА БИОЛОГИЧНОТО
РАЗНООБРАЗИЕ 2005-2010 ГОДИНА**

СОФИЯ 2005

Съдържание

НАЦИОНАЛЕН ПЛАН ЗА ОПАЗВАНЕ НА БИОЛОГИЧНОТО РАЗНООБРАЗИЕ 2005-2010 ГОДИНА.....	5
I. СЪВРЕМЕННО СЪСТОЯНИЕ НА БИОЛОГИЧНОТО РАЗНООБРАЗИЕ В БЪЛГАРИЯ.....	5
II. ПОЛИТИЧЕСКА И ЗАКОНОДАТЕЛНА РАМКА.....	8
III. ЗАПЛАХИ ЗА БИОЛОГИЧНОТО РАЗНООБРАЗИЕ.....	9
IV. ЦЕЛИ И ПРИОРИТЕТИ НА ПЛАНА ЗА ОПАЗВАНЕ НА БИОЛОГИЧНОТО РАЗНООБРАЗИЕ 2005 -2010 ГОДИНА	14
V. МЕРКИ И ПОДХОДИ ЗА ПОСТИГАНЕ НА ЦЕЛИТЕ	19
VI. ДЕЙНОСТИ И ФИНАНСОВА РАМКА	22
VII. ОРГАНИЗАЦИЯ НА ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА ПЛАНА.....	23
Б. VIII. МОНИТОРИНГ, КРИТЕРИИ И ПОКАЗАТЕЛИ ЗА ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА ПЛАНА.....	25
ПРИЛОЖЕНИЕ 1	1 - 19

Използвани съкращения

АПБ	Асоциацията на парковете в България
БАН	Българска академия на науките
БГСК	Българска Горскостопанска Камара
БДЗП	Българско дружество за защита на птиците
БР	Биологично разнообразие
БФБ	Българска Фондация Биоразнообразие
БФ-СУ	Биологически факултет към Софийския университет
ВЕЦ	Водоелектрическа централа
ВСН	Механизъм за обмен на информация в областта на биобезопасността
ВУ	Висши училища
ГИС	Географски информационни системи
ГМО	Генномодифицирани организми
ДИИУ	Департаментът за информация и усъвършенстване на учители
ДНП	Дирекция национален парк
ЕЕС	Европейска икономическа общност
ЕО	Екологична оценка
ЕС	Европейски съюз
ЗБР	Закон за биологичното разнообразие
ЗЗТ	Закон за защитените територии
ЗК	Закон за концесиите
ЗМ	Защитена местност
ЗООС	Закон за опазване на околната среда
ЗПБ	Закон за подземните богатства
ЗТ	Защитена територия
ИАОС	Изпълнителна агенция по околна среда
ИАРА	Изпълнителна агенция по рибарство и аквакултури
ИАСАС	Изпълнителна агенция по сортоизпитване, апробация и семеконтрол
ИБ	Институт по ботаника, БАН
ИГ	Институт за гората, БАН
ИЗ	Институт по зоология, БАН
КБР	Конвенция за биологичното разнообразие
КВС	Карта на възстановената собственост
КГБР	Координационна група за биологично разнообразие
КБОУН	Конвенция за борба с опустиняването
ЛТУ	Лесотехнически университет
МЗГ	Министерство на земеделието и горите
МК	Министерство на културата
МОН	Министерство на образованието и науката
МОСВ	Министерство на околната среда и водите
МРРБ	Министерство на регионалното развитие и благоустройството
МФ	Министерство на финансите
НАЕП	Национална агро-екологична програма
НАТУРА 2000	Общоевропейска екологична мрежа НАТУРА 2000
НДФ	Национален доверителен Екофонд
НЕМ	Национална екологична мрежа
ННКСБР	Национален научно-координационен съвет за биологично разнообразие
НП	Национален парк

НПМ	Национален природонаучен музей
НПО	Неправителствена организация
НПОБР	Национален план за опазване на биологичното разнообразие
НСЗП	Национална служба за защита на природата
НСМБ	Национална система за мониторинг на биологичното разнообразие
НУГ	Национално управление на горите
ОВОС	Оценка за въздействие върху околната среда
ПП	Природен парк
ПУДООС	Предприятие за управление на дейностите по опазване на околната среда
РИОСВ	Регионална инспекция по околна среда и води
САПАРД	Специална програма за присъединяване в областта на земеделието и селските райони
СБЖ	Съюз на българските журналисти
СЛРБ	Съюз на ловците и риболовците в България
СУ	Софийски университет
ЦЛОЕ	Централна лаборатория по обща екология
СНМ	Механизъм за обмен на информация (Clearing-House Mechanism)
CITES	Конвенция по международна търговия със застрашени видове от дивата флора и фауна
GBIF	Глобална информационна система за биоразнообразието
GEF	Глобален екологичен фонд
МАВ	Програма "Човек и биосфера"
WWF	Световен фонд за дивата природа
WWF-DCP	Дунавско-карпатска програма

НАЦИОНАЛЕН ПЛАН ЗА ОПАЗВАНЕ НА БИОЛОГИЧНОТО РАЗНООБРАЗИЕ 2005-2010 ГОДИНА

Националният план за опазване на биологичното разнообразие 2005 – 2010 година е разработен на основание на чл. 115, ал. 1, т.3 от Закона за биологичното разнообразие и на чл. 77 от Закона за опазване на околната среда.

I. СЪВРЕМЕННО СЪСТОЯНИЕ НА БИОЛОГИЧНОТО РАЗНООБРАЗИЕ В БЪЛГАРИЯ

България се нарежда сред първите 5 страни в Европа по богатство на биологично разнообразие. Макар и малка по площ (110,910 кв. км) територията на страната включва части от 4 биогеографски района – алпийски, черноморски, континентален и степен. Разнообразният релеф, геология, специфичните микроклиматични условия и хилядолетната човешка дейност на територията на страната определят богатото разнообразие на видове, съобщества и природни местообитания, голяма част от които с консервационна значимост. Биологичното разнообразие на България е неопценимо богатство, което наред с други показатели защитава националната идентичност на страната.

I.1. Биологично разнообразие на видово равнище

Българската биота е забележителен природен феномен, който включва:

- гъби – 4900 вида;
- лишеи – 933 вида;
- водорасли – 3063 вида;
- мъхове – 705 вида;
- висши растения (спорови и семенни) – 3900 вида;
- безгръбначни животни (Protozoa) – 1606 вида;
- насекоми – 20900 вида;
- паякообразни – 1090 вида;
- акари – 1583 вида;
- мекотели – 445 вида;
- земноводни – 17 вида;
- влечуги – 36 вида;
- риби – 207 вида;
- птици – 421 вида;
- бозайници- 100 вида;
- прилепи- 33 вида.

Видовото разнообразие е изключително високо предвид относително малката площ на страната. В някои от тези групи страната може да претендира за челните места в Европа по брой видове. Само Испания и Гърция имат толкова богата херпетофауна, а от 35-36 вида прилепи, установени в Европа, в България се срещат 33 вида. Сравнително високо е и флористичното и хабитатно разнообразие.

I.2. Консервационна значимост и природозащитен статус

Мъхове

Двадесет и четири от видовете, които се срещат в България са включени в Червената книга на европейските мъхове (1995) на Европейския комитет за опазване на мъховете. На национално ниво са идентифицирани 201 вида - 21 застрашени, 33 уязвими, 112 редки и 35 с недостатъчно проучено разпространение. Редица видове са включени в международни конвенции и директиви, насочени към опазване на биоразнообразието в световен и европейски мащаб.

В Приложение № 2 на българския Закон за биологичното разнообразие (2002) са включени 4 вида мъхове.

Висши растения

Общият брой на ендемичните таксони висши растения в България е 466, което представлява 11.9% от флората на страната. Общият брой на реликтите на територията на България е 200–300 вида, което представлява около 8 % от общия брой висши растения в страната.

От видовете висши растения, установени в България, защитени по Закона за биологичното разнообразие са 594 вида. 102 от тях са включени в Приложение № 2 за растителните и животински видове, за опазването на местобитанията на които се обявяват защитени зони. 589 вида са включени в Приложение № 3 за защитените диви животински и растителни видове в цялата страна.

В Червената книга на България са отбелязани 158 застрашени и 574 редки вида. За изчезнали се считат 31 вида, като през последните години някои от тях са възстановени за състава на българската флора.

Гъби

В Червения списък на гъбите в България са включени 125 вида. Гъби не са включени в Приложенията към Закона за биологичното разнообразие.

Безгръбначни животни

Общо 13 вида безгръбначни животни са защитени в България по Закона за биологичното разнообразие. 8 вида са включени в приложение № 2 на закона и пет вида са включени в приложение № 4.

Голям брой видове са включени в международни конвенции и директиви, в световни и европейски списъци на застрашени видове насочени към опазване на биоразнообразието в световен и европейски мащаб.

Гръбначни животни

В Червената книга на НР България, Том 2: Животни (1985) са включени: 41 вида риби; 2 вида земноводни; 9 вида влечуги; 100 от установените в страната видове птици и 19 вида бозайници.

В Приложение № 2 на Закона за биологичното разнообразие са включени 218 вида гръбначни животни, 427 вида са включени в Приложение № 3 и 49 вида са включени в Приложение № 4 на същия закон.

I.3. Биологично разнообразие на ценогично равнище

Важен показател за характера на растителния свят в страната е богатството на различните по състав и структура съобщества от видове и популации. Естествената растителност в България представлява съвкупност от дървесни, храстови, полухрастови и тревисти съобщества.

Установените досега растителни съобщества се отнасят към 1250 асоциации и над 300 формации. Доминиращи по разпространение и значение са дървесните съобщества. Горите в България заемат 34% (3,9 млн. ха) от територията на страната. След дървесните съобщества по заемана площ се нареждат тревистите, основно ливади и пасища, които покриват над 2 000 000 ха площ.

Храстовите и полухрастовите съобщества заемат значително по-ограничена площ. Специфика и уникалност в растителната покривка на страната се придава от съобществата с доминиране на български или балкански ендемити и на терциерни реликти.

I.4. Хабитатно разнообразие

В България се срещат почти всички основни типове природни местообитания, представени в Европа. Съгласно първите оценки, въз основа на класификационната система на палеарктичните местообитания, на територията на Република България са установени над 700 типа местообитания, от които около 90 са характерни само за страната. Около 15 % от хабитатите са с консервационна значимост съгласно нормите на ЕС. Все още не е извършена пълна инвентаризация и оценка на разнообразието от природни местообитания в страната.

В Приложение I на Директива 92/43 от 1992 г. на Съвета на Европа за опазване на природните местообитания са включени 70 от установените в България хабитати. Приложение номер I на Директивата включва природни местообитания от обществен интерес, чието съхраняване изисква обявяването на специални територии за защита.

Общо 106 типа природни местообитания в страната са включени в Приложение №1 на Закона за биологичното разнообразие (2002). Приложение № 1 на ЗБР съдържа типовете природни местообитания, които ще бъдат включени в защитени зони.

I.5. Генетични ресурси

Генетичните растителни и животински ресурси на България имат важно стопанско, културно и биологично значение. Българската флора включва диви и полудиви форми и родственици на културните растения. Голямо е разнообразието от диви и полудиви родственици на овощни и орехоплодни видове.

В България се срещат около 60 породи животни, много от които са в близко родство с дивите си предшественици. 38 от местните породи са застрашени.

Генетичните ресурси на дивите животинските и растителни видове се съхраняват по два основни метода. Растенията и животните, носители на тези ресурси, се съхраняват в естествената им среда (*in situ*) или „*ex situ*”, при контролирани условия във вивариуми, зоологически или ботанически градини, дендрариуми, живи колекции и се създават банки за семена, Polen, гамети, ембриони, тъканни и клетъчни култури.

I.6. Важни биологични ресурси

Стопанска значимост в България имат повече от 200 вида ядливи гъби, 10 от които имат промишлено или търговско значение. Около 750 растения от българската флора се ползват като лечебни растения. Повече от 250 от тях се възприемат като стопански ценни видове. България изнася годишно около 15,5 хил. тона билки при ясно изразена тенденция за увеличаване на количеството.

Дървесните горски запаси надвишават 520 млн. м³, при годишен прираст от около 12 млн. м³. Процентното участие на основните горски дървесни видове е както следва: дъбове – 23%, бук 17%, бял бор 16%, цер – 9%, черен бор – 9%, смърч – 4%, други – 22%. Средната възраст на горите понастоящем е 49 г. Ползването на дървесина и на специалните функции на горите са от голямо значение за поминъка на населението, особено в планинските и полупланинските райони на страната.

Над 20 вида черноморски и сладководни видове риба са важни за стопанския и любителския риболов.

През последното десетилетие има тенденция на траен спад в числеността на основните видове дивеч (благороден елен, сърна, елен лопатар, дребен дивеч). Числеността на дивата свиня е стабилна и тя все повече се налага като основен ловен вид в страната. Фазанът и тракийският кеклик се срещат съвсем ограничено.

Под режим на опазване и регулирано ползване са поставени 30 вида растения, 24 вида птици и 30 вида други животни (без птици), включени в Приложение 4 на ЗБР.

II. ПОЛИТИЧЕСКА И ЗАКОНОДАТЕЛНА РАМКА

Политиката за опазването на биологичното разнообразие се определя от голям набор от документи съподчинени един на друг в строга йерархична структура. Това са Конституцията, стратегии и планове за прилагането им, закони, правилници, наредби, методики, както и различни заповеди и решения.

Националната стратегията по околна среда и Национален план за действие 2000 – 2006 г. и Националната стратегия за опазване на биологичното разнообразие формулират и определят политика на устойчиво развитие на обществото при съхраняване на изключителните природни богатства на България. Очертаната рамка в тях е относително стабилна, както по отношение на различни конюнктурни промени, така и по отношение на изградената визия в краткосрочен и средносрочен план, при това неразривно свързана с европейската интеграция и управленските тенденции в глобален мащаб. Тази рамка се допълва от следните стратегически документи:

- Национален план за развитие 2000-2006 г. (секторна програма “Околна среда”);
- Национален план за приоритетни действия по опазване на най-значимите влажни зони в България;
- Национална рамка за биологична сигурност;
- Стратегия за опазване и възстановяване на заливните островни гори върху българските дунавски острови (2001г.) и План за действие за опазване и възстановяване на заливните островни гори върху българските дунавски острови 2003-2007 г. ;
- Национална стратегия за екотуризъм, 2003 г.;
- Национална горска политика и Стратегия "Устойчиво развитие на горския сектор в България 2003-2013 г.".
- Национален план за развитие на земеделието и селските райони (2000-2006) по специалната програма на ЕС за присъединяване в областта на земеделието и селските райони „САПАРД”
- Национална агроекологична програма (2007-2013)

Условията, при които е създадена нормативната уредба на България, включително и тази по околна среда и биологично разнообразие се характеризира с динамични обществени промени, ускорена синхронизация с европейските норми, нисък жизнен стандарт на населението, много активен и компетентен обществен сектор и недостатъчен административен капацитет на общинските и държавни власти. Със тези условия са свързани преимуществата и недостатъците на водената от България политика за опазване и съхраняване на биологичното разнообразие.

Съгласно рамковия Закон за опазване на околната среда, са предвидени специализирани закони, от които касаещи биологичното разнообразие са: Закон за биологичното разнообразие; Закон за защитените територии; Закон за лечебните растения; Закон за генетично модифицираните организми; Закон за горите, Закон за лова и опазване на дивеча; Закон за рибарството и аквакултурите. Закони, които не са пряко свързани с биологичното разнообразие, но имащи отношение към неговото ползване и опазване са: Законът за опазването на земеделските земи, Законът за собствеността и ползването на земеделските земи, Законът за закрила на новите сортове растения и породи животни, Законът за ветеринарномедицинското дело, Законът за подземните богатства, Законът за водите, Законът за управление на отпадъците и др.

Нормативната рамка се доизгражда и завършва с над 100 правилници, наредби и методики, създадени към съответните закони.

Нормативната уредба предполага и някои проблеми, които се създават или не се решават от нея. Основните и характерни недостатъци, които трябва да бъдат решени са: прилагането, чрез подобряване на взаимодействието между ведомствата и повишаването

ефективността на контрола и налагането на глоби и санкции; укрепване на административен капацитет на държавните местни и общински власти и преодоляване на разпокъсаността и неизяснеността на задълженията и отговорностите на това ниво. Тези проблеми ще бъдат преодолявани чрез подобряване на управленските методи и начини за работа и усъвършенстване на управлението на финансовите ресурси. Решение на проблеми, които са резултат от празноти в законодателството и несъответствия между отделните нормативни актове ще се търси в промяна в съществуващите и приемането на нови закони и подзаконовни нормативни актове.

III. ЗАПЛАХИ ЗА БИОЛОГИЧНОТО РАЗНООБРАЗИЕ

Богатото биологично разнообразие на България е подложено на въздействието на широк спектър от заплахи в резултат на човешката дейност и на естествените процеси, протичащи в екосистемите. Заплахите, самостоятелно или в комбинация, засягат в различна степен различните организмови групи и местообитания в страната. Те могат да влияят пряко върху видовете, съобществата и природните местообитанията (хабитатите) или ефектът от тях да се отразява косвено.

Основните заплахи за биологичното разнообразие в България са:

III.1. Деградация, фрагментация и загуба на местообитания, предизвикана от човека

Разрушаването на местообитанията е най-сериозната заплаха за биологичното разнообразие в страната. То засяга както водните така и сухоземните местообитания и е от дейности в различни сектори на икономиката. Сериозни щети върху местообитанията оказват строителството и инфраструктурните проекти. Тук се включват строежите на транспортни коридори – магистрала, газопроводи, удълбочване на река Дунав за транспортни цели.

Човешката дейност (развитието на икономиката, инфраструктурата, туризма, селско- и горскостопанските дейности) води не само до пряка загуба и разрушаване на местообитания, но и до нарушаване на условията в тях. Като резултат природни масиви и хабитати се разпокъсват (фрагментират), формират се прегради и препятствия, затруднява се връзката между отделните индивиди.

Заплаха със засилващо се значение е строежа на големи туристически комплекси и съоръжения по Черноморието (с най-критични зони бреговата ивица на юг от Созопол, Силистар, Иракли и др.) и във високите планини (Пирин, Рила, Стара планина). Строителството в крайморските и планински райони засяга особено чувствителни и трудно възстановяващи се местообитания като пясъчни дюни, вископланински пасища и ливади и горски съобщества. Туристическият поток през последните години силно нарасна и прогнозата е за запазване на тези тенденции, което може да доведе до негативни последици за околната среда и биологичното разнообразие при неправилно управление на дейностите и средствата в сферата на туризма.

Пресушаването и разрушаването на влажните зони, добивът на инертни материали от речните корита, тяхната корекция и изграждане на канали, както и строителството на ВЕЦ и вятърни електрогенератори са друга заплаха предизвикваща загуба или деградация на местообитанията.

В сферата на селското стопанство заплаха водеща до промяна и загуба на местообитанията се явява както интензификацията, така и екстензификацията на селскостопанските дейности. В първия случай са засегнати предимно селскостопански земи в равнинните части на страната, които се разорават и превръщат в ниви, лозя, овощни градини и други обработваеми площи. В планинските и полупланинските райони се наблюдава обратният процес - намаляването или спирането на традиционните селскостопански дейности, свързани с животновъдството водят до загуба на местообитания и намаляване на биоразнообразието.

Незаконният дърводобив и пожарите причиниха през периода 1992-2002 г. значително увреждане до унищожаване на около 15% от горите в България, с неблагоприятни последици, особено в заливните гори.

III.2. Замяряване на околната среда

Замяряването на околната среда води до деградация и загуба на местообитания и може да се разглежда като част от тази по-глобална заплаха.

Биологичното разнообразие в България е засегнато в различна степен от различни форми на замяряване - замяряване на почвите от селскостопанска и промишлена дейност; замяряване на водите (пестициди и химическо замяряване, индустриално замяряване, петролни разливи и др.); замяряване с твърди битови отпадъци.

В Националната стратегия по околна среда 2005-2014 г. е отчетена недостатъчната инфраструктура за събиране и третиране на отпадъчните води за достигане на европейските изисквания. Отбелязано е, че нараства дялът на отпадъчните води, зауствани във водните обекти без третиране, спрямо общото количество образувани отпадъчни води. В почти всички речни течения под селищата без градски пречиствателни станции за отпадни води се измерва високо съдържание на азотни форми и фосфати, особено при маловодие.

В определени райони трайно се регистрират относително по-високи и дори опасни концентрации на вредни вещества във водите и в частност тежки метали. Такива се очертават участъци на р.Тополница след гр. Пирдоп (Cu, As и др.), р.Тимок при устието си в р.Дунав (тежки метали с трансграничен произход), р.Лесновска при Д. Богров (феноли, цианиди и др.).

Повсеместен характер има замяряването с нефтопродукти, а набеязаната през годините тенденция към намаляване не бележи устойчивост.

Установени са пунктове в земеделски райони с постоянно високо равнище на нитратите в подземните води. Отчитаните високи стойности на нитратите най-често се дължат на неприлагане на добри земеделски практики. Рискът от еутрофикация на отделни крайморски езера или участъци в крайбрежната зона за ползване не намалява в желаната степен.

Нерегламентираното изхвърляне на битови отпадъци и създаване на незаконни сметища в близост до населените места е сериозна и разширяваща се заплаха. Депонирането е основен метод за третиране на отпадъците у нас, а възможностите за повторна употреба, рециклиране и оползотворяване не се използват достатъчно. От гледна точка на генерирането на производствени отпадъци в страната най-голям дял има енергетиката - 65 % от всички производствени отпадъци са от този отрасъл.

III.3. Пряко унищожаване и експлоатация

Прякото унищожаване на животни и растения в повечето случаи е резултат от пряката експлоатация на биологични ресурси, като засяга в различна степен екосистеми, местообитания и таксони.

В тази категория влиза прекомерното или неправилно събиране на лечебни растения, растения за декоративни цели, ядливи гъби, охлюви, горски плодове. Особено внимание трябва да се обърне на използването на гъбните ресурси, за което липсва адекватна нормативна уредба, тъй като те не са включени в Закона за биологичното разнообразие като организмова група и не попадат под неговото действие.

Прекомерният улов на стопански ценни видове риба в Черно море е сериозна заплаха, водеща до намаляване на ресурсите основно от калкан, паламуд и др.

До пряко унищожаване водят браконьерството и спортният лов, които оказват най-силно влияние върху популациите на едрите бозайници и птиците (особено благороден елен, дива коза, мечка, глухар, червеногуша гъска и др.) Видове редки растения, птици, земноводни и влечуги стават обект на търсене за износ и търговия, което води до тяхното директно унищожаване.

Пряко биват унищожавани диви животни и при някои селскостопански дейности (косене, жътва и др.) както и при инциденти по пътищата, но въздействието на тези заплахи не е силно изразено.

III.4. Генетична ерозия и внасяне на неместни видове

В България по естествен път или в резултат на човешката дейност са разпространени и се разпространяват чужди видове, някои от които представляват заплаха за генетична чистота на местните популации или увреждат качествата на природните местообитания. Макар и идентифициран този проблем все още не е напълно проучен, както за животинските, така и за растителните видове. Под формата на горски култури, са разпространени няколко чуждоземни дървесни вида – лиственица, дугласка ела, секвоя, веймутов бор, някои видове тополи и др. Те формират малка част от горите в страната, но независимо от това, налице са предпоставки за генетично замърсяване на местните видове.

Внасянето на неместни видове на регионално ниво може да бъде и замяната на естествените широколистни горски екосистеми с изкуствени насаждения, предимно иглолистни и други видове, неприсъщи за съответните местообитания. Залесяването с неподходящи растителни видове изменя състава на съобществата и микроклимата, което може да доведе до изчезване на определени, обикновено стенотопни таксони растения и животни с висока консервационна значимост. Сред тях са повечето видове охлюви, всички земноводни, смока-мишкар. Разрушават се естествените места за размножаване и се унищожават ловните местообитания на прилепите и т.н.

При животните от хибридизация са застрашени потенциално дивата котка и вълкът. Заплаха за местните видове риби представлява зарибяването с чуждоземни, нетипични за ихтиофауната на България видове, като дъговата пъстърва и сивена, които влизат в конкуренция и изместват местната балканска пъстърва.

В България практиката по използване на генно-модифицирани организми е много ограничена. Въпреки това потенциална опасност за биологичното разнообразие представлява тяхното неконтролируемо използване. Все още липсва административен капацитет за провеждане на процедурите по новоприетият Закон за ГМО.

III.5. Глобалното изменение на климата

Замърсяването на въздуха и ефектът на глобално изменение на климата са отчетени и на територията на България. Страната попада в зоната на засушаване. Намалява общото количество на валежите и на речния отток с характерни минимума (засушаване) през 4-5 години, особено ярко изразени в Черноморския район за басейново управление.

Този факт се отразява неблагоприятно върху хигрофилните растения, водните и влаголюбиви животни и като цяло върху хабитатите край реки, езера, торфища, заблатени места и други влажни зони. Най-ясно изразени са промените в състава на растителната покривка в посока на увеличаване площите, заети от по сухоустойчиви видове. Процесът води до влошаване на състоянието на екосистеми, съставени от студоустойчиви и влаголюбиви горски видове. По-нататъшното затопляне и засушаване на климата би оказало изключително неблагоприятно влияние върху видовото и хабитатно разнообразие в България.

III.6. Природна уязвимост на видовете и местообитанията

Групата от заплахи за биологичното разнообразие включва някои естествени процеси, които в определени случаи водят до загуба на популации на видове, съобщества и местообитания, ограничена възможност за разпространение и колонизация; слаба репродуктивност; висока смъртност на млади индивиди; близкородствено кръстосване; природни бедствия и др.

Някои видове имат ограничен размножителен потенциал и по естествени причини са с малочислени популации, поради което са силно уязвими от човешко въздействие. С ниска репродуктивност са редица растителни видове, някои безгръбначни животни, по-едри грабливи птици (скален орел, орел змияр, далматински сокол и др.), някои едри кокошеви (глухар, планински кеклик), прилепите, мечката. От видовете, приспособени към обитаване на места със строго специфични характеристики, най-характерни са дивата коза, смока-мишкар, както и повечето от ендемичните и реликтните видове. Такава като цяло е торфищната флора, привързана към висока киселинност на средата.

От природните бедствия най-сериозни последствия върху биологичното разнообразие оказват естествените пожари, ветроломите и снеголомите, лавините.

III.7. Недостатъчно ефективно прилагане на природозащитното законодателство и включване на опазването на биологичното разнообразие в секторните политики

Националният план за укрепване на административния капацитет за прилагане на екологичното законодателство на ЕС идентифицира 10 главни ограничения в капацитета: липса на нормативно основание; липса на структурни звена; липса на служители; недостатъчно обучени служители в резултат на нови закони; недостатъчно оборудване; недостатъчни консумативи, горива и др. за оперативната дейност; липса на информация; лоша координация между звената; липса/недостатъчни умения и знания на хората (населението, фирмите), които са задължени да предприемат действия по силата на законодателството; липса или неефективни наказания като инструмент на съответните органи за прилагане на законодателството.

Въпреки общо добре разработената нормативна база в сферата на опазване на биологичното разнообразие съществуват някои ограничения и заплахи при нейното прилагане. Наблюдава се недостатъчната ефективност и капацитет на държавните институции за прилагане на природозащитното законодателство, включително бавно увеличение на мрежата от защитени територии (в това число обявяването на Природни паркове Източни и Западни Родопи, Западен Балкан и др.) както и забавяне одобряването на плановете за управление на защитените територии.

Съществуват трудности при прилагането на Директива за хабитатите (92/43/ЕЕС) и създаването на мрежата НАТУРА 2000 в България, което е приоритет на страната с оглед присъединяването ѝ към Европейския съюз през 2007 г.:

- Липсва ръководство за определяне на типовете местообитания срещани в България съвместим с този по НАТУРА 2000;
- Липсва национална карта на природните местообитания, както и кадастър и информационна система на идентифицираните до сега предложени за включване в системата НАТУРА 2000 места;
- Ниска е активността за предлагане на типове местообитания, характерни за България за включване в списъка на Директивата на ЕС за местообитанията;
- Капацитетът сред държавната администрация за изграждането на НАТУРА 2000 в страната е недостатъчен.
- Липсва яснота за необходимите превантивни мерки за опазване на бъдещите НАТУРА 2000 места, както и за процедурите по компенсиране на собствениците на земи в местата от мрежата от европейските фондове.

Пропуските и противоречията в законодателството възпрепятстват ефективното опазване на биологичното разнообразие и устойчиво ползване на ресурсите.

Опазването на биоразнообразието все още не е достатъчно интегрирано в повечето секторни политики, стратегии и планове. Това води до недостатъчно сътрудничество и

координация в тази област между различните заинтересовани страни и институции. Ограничената власт и капацитет на общините също възпрепятстват ефективното опазване на регионално ниво.

III.8. Проблеми при прилагане на превантивни инструменти с цел опазване на биологичното разнообразие

Основните превантивни мерки за опазване на биологичното разнообразие въведени в нормативните актове са оценките за въздействие върху околната среда (ОВОС), както и екологичната оценка (ЕО). Наблюдава се забавяне на процеса на извършване на оценката и на инвестиционното проектиране поради все още недостатъчно добро качество на докладите за ОВОС. Често се среща късно уведомяване на компетентните органи по околна среда от страна на инвеститорите за тяхното инвестиционно предложение. Констатирано е в някои случаи непознаване на нормативната уредба по околна среда от страна на компетентните органи, които разрешават/одобряват крайно проекта, което също забавя решенията по предложени инвестиционни намерения.

Общественото участие в процеса на ОВОС и ЕО варира – от значителен интерес до липса на такъв. Основни фактори в задължителните обществени обсъждания при засягане на защитените територии са обикновено НПО, в случай че се концентрират върху определен въпроси и имат капацитета да го направят. Общините също са включени в процеса, но те проявяват интерес главно към местното развитие и все още недостатъчно към опазването на околната среда.

III.9. Проблеми при информиране и привличане на обществеността за опазване на биологичното разнообразие и екологично образование

Обществена подкрепа за опазване на биологичното разнообразие и устойчивото използване на биологичните ресурси е недостатъчна. Това се дължи на комплекс от причини. Ролята и възможностите на медиите за повишаване на обществения интерес към биоразнообразието е недостатъчно оползотворена. В системата от медии липсват професионално ориентирани в областта на опазване на биоразнообразието журналисти. Постигането на целите в тази област се затруднява поради това, че обществеността и бизнесът не са достатъчно информирани за нормативните уредби на национално и международно ниво.

Все още обществеността и бизнесът в недостатъчна степен ползват публичните регистри, създавани на основание на екологичните закони. Наблюдава се недостатъчен опит в управлението на информацията за биоразнообразието сред различните заинтересовани страни и институции като цяло както и недостатъчно добре развит капацитет за осигуряване на информация за околната среда на регионално ниво.

Образованието за опазване на природата (екологично образование) не се прилага достатъчно. Бавно се развива интегрирането на въпросите по опазване на биологичното разнообразие във всички образователни степени и форми на обучение.

III.10. Ограничения при финансиране на дейностите по опазване на биологичното разнообразие

Все още като цяло съществуват ограничени възможности и фондове за финансиране на опазването на биологичното разнообразие на национално ниво. В същото време неефективно се използват международните програми за тази цел.

Икономическите стимули за бизнеса за опазване на биоразнообразието не са добре развити и тепърва предстои те да бъдат разработвани и внедрявани.

Липсва достатъчно финансиране на научните институции в сферата на биологичното разнообразие, което намалява шансовете за прилагане на европейските и национални изисквания и взимането на правилни административни решения, основани на резултатите от съвременни научни изследвания.

Общият контрол върху биологичното разнообразие се осъществява от 15-те РИОСВ и Дирекциите на трите национални парка, които като цяло са обезпечени в кадрово отношение, но им липсват средства за транспорт и оборудване.

III.11. Пропуски в научните познания и остаряла база за научни изследвания

Солидната научна основа за биологичното разнообразие в България е една от предпоставките за неговото ефективно опазване. Въпреки, че в страната е натрупано голямо количество информация все още са налице някои пропуски в научното познание като: непълна информация за видовото богатство, обилието и разпространението на цели организмови групи и съобщества; непълни данни за биологията и екологията на различни таксони; липса на съгласуваност и хармонизация с Европейските достижения в редица изследователски области като фитоценологията (класификацията на растителността) например; непълноти по отношение на степента на проученост за противодействие срещу заплахите за биологичното разнообразие и др.

Съществуват проблеми при обмена на научна информация, както между институциите в страната, така и между тях и сродни институции в чужбина. Не се осигуряват достатъчно средства за организиране и публикуване на научната информация. Много от научните институти нямат модерна научна база, както и финансови средства да си я набавят.

IV. ЦЕЛИ И ПРИОРИТЕТИ НА ПЛАНА ЗА ОПАЗВАНЕ НА БИОЛОГИЧНОТО РАЗНООБРАЗИЕ 2005 -2010 ГОДИНА

IV.1. Цели на НПОБР

IV.1.1. Дългосрочна стратегическа цел:

Опазване, възстановяване и устойчиво управление на биологичното разнообразие в страната за създаване на оптимални условия, среда и перспективи за живот на хората.

IV.1.2. Стратегическа цел на Плана:

Спиране на загубата на биологично разнообразие в България до 2010 г.

IV.1.3. Оперативни цели:

IV.1.3.1. Опазване и възстановяване на видове, хабитати, екосистеми и ландшафти. Опазване на генетичното разнообразие и биологична сигурност.

а) Оценка на заплахите и проучване на механизми за ограничаване/премахване на тяхното отрицателно въздействие;

б) Развиване, укрепване и устойчиво управление на Националната екологична мрежа (НЕМ), основано на прилагането на екосистемния подход и интегриране на НЕМ в глобална екологична мрежа чрез обявяване на трансгранични защитени територии, зони и коридори;

в) Финансово обезпечаване на дейностите за опазване и устойчиво използване на биологичното разнообразие и оптимизиране на управлението на осигурените финансови ресурси;

г) Подпомагане на програмите за *ex situ* опазване на биологичното разнообразие и прилагане на добрите практики в тази област;

- д) Провеждане на мониторинг на видове, хабитати, екосистеми и ландшафти на основата на стандартни за ЕС индикатори и методики и съгласуване на списъци от видове и хабитати в България от приоритет за Общността;
- е) Подобряване на информираността и повишаване активността на обществото за опазване на биологичното разнообразие;
- ж) Създаване на условия за по-ефективно обучение и образование за опазване на биологичното разнообразие;
- з) Идентифициране на чуждите инвазивни видове и определяне на мерки за ограничаване на тяхното въздействие върху местните видове, екосистеми и здравето на хората;
- и) Финализиране на транспонирането на европейското законодателство по отношение на работа с генетично модифицирани организми (ГМО) в контролирани условия, освобождаване в околната среда и пускането им на пазара с приемане на Закон за ГМО и съответните му подзаконови нормативни актове;
- к) Осигуряване достъп на обществеността до информация за използването на ГМО и биологична сигурност.

IV.1.3.2. Максимално интегриране на проблемите на биологичното разнообразие в националното екологично и секторно законодателство и националните политики и програми.

- а) Интегриране на проблемите на биологичното разнообразие при разработването и прилагането на природозащитното законодателство в областта на водите, почвите, вредните химични вещества и ГМО, горите, лова, лечебните растения, рибарството и аквакултурите, управлението на морските ресурси, еко-етикетирането, ОВОС и Екологична оценка, прилагането на Орхуската конвенция;
- б) Ревизия на основните и ресурсните закони в областта на биологичното разнообразие с цел тяхното осъвременяване и постигане на по-ефективно опазване на биологичното разнообразие;
- в) Интегриране на проблемите на опазването и устойчивото използване на биологичното разнообразие в политиката на регионалното развитие и планиране;
- г) Нормативно дефиниране на участието на браншовите организации при поделянето на правата и отговорностите си с държавата по проблемите на опазването и устойчивото ползване на биологичните ресурси;
- д) Въвеждане и оптимизиране на компенсаторните и разплащателни механизми с цел насърчаване на икономическите субекти и НПО за устойчиво управление и използване на биологичните ресурси;
- е) Осигуряване на научна основа при определяне на политика, вземане на решения за опазване и управление на природните ресурси.

IV.1.3.3. Устойчиво използване на биологичните ресурси

Интегриране на проблемите на биологичното разнообразие в селскостопанския сектор

- а) Въвеждане и прилагане на добри земеделски практики и опазване на традиционните селскостопански практики за опазване на биологичното разнообразие в земеделските земи.
- б) Приемане и прилагане на агро-екологична схема с мерки за дългосрочно опазване на биологичното разнообразие;
- в) Укрепване и разширяване на биологичното земеделие;
- г) Повишаване на информираността на заетите в селскостопанския сектор за опазване и устойчиво използване на биологичното разнообразие и за възможностите за прилагане на агро-екологични мерки;

Опазване на биологичното разнообразие чрез устойчиво управление на горите

- д) Прилагане на Директивата за птиците и Директивата за хабитатите в горската политика и горско-стопанското законодателство;
- е) Прилагане на приоритетни мерки за опазване на биологичното разнообразие на старите гори и горите с естествен произход;
- ж) Намаляване на обема и засегнатата площ от незаконна и нерегламентирана сеч в горския фонд и засилване на контрола;
- з) Прилагане на съвременни лесовъдски и лесоустройствени практики, основани на научни изследвания и екосистемния подход;
- и) Постигане на баланс между обществените интереси за ползване на горите, включително по отношение на лова и другите недървесни биологични ресурси и опазването на биологичното разнообразие;
- к) Мониторинг на биологичното разнообразие в горите;

Опазване и устойчиво използване на рибните ресурси

- л) Въвеждане и използване на структурните фондове в областта на риболова и рибовъдството за инвестиции в развитието на екологосъобразни управленски практики;
- м) Осигуряване на благоприятен консервационен статут на морски хабитати и видове, които не са обект на стопанска експлоатация;
- н) Ограничаване на количеството и състава на съпътстващите улова видове и предотвратяване на увреждането на бентоса;
- о) Оценка и ограничаване на вредното въздействие на аквакултурите и риболова върху околната среда и биологичното разнообразие;
- п) Повишаване на информираността и стимулиране на участието на заинтересованите страни в областта на развитие на рибарството и аквакултурите;
- р) Мониторинг на състоянието на рибните запаси, тяхната експлоатация и екологосъобразното развитие на аквакултурите;
- с) Изграждане и поддържане на контролна ДНК банка и база данни към дейността по генетична сертификация на видове риби от сем. *Acipenseridae* и *Salmonidae*;
- т) Мерки за контрол и периодичен мониторинг върху изграждането и ефективната експлоатация на рибни проходи към водно електрически съоръжения, бентове и прагове, възпрепятстващи нормална миграция на рибите към места на хвърляне на хайвер или хранене, както и други мерки по реставрация на водни екосистеми, увредени от антропогенни въздействия;
- у) Оценка за състоянието на запаса от Черноморски калкан (*Psetta maxima maeotica*) пред българския бряг на Черно море и периодично изготвяне на трална снимка;
- ф) Изграждане на център за изкуствено размножаване и отглеждане на Черноморски калкан (*Psetta maxima maeotica*);

Оптимизиране на политиката на България по отношение на международна търговия с биологични ресурси.

- х) Идентифициране на противоречията и проблемите в националното законодателство по отношение на (международната) търговията с биологични ресурси и набелязване на мерки за ограничаване на вредните въздействия;

- ц) Повишаване ефективността на контрола при търговия с видове от Приложенията на Конвенцията СИТЕS и други видове с регламентиран режим на ползване;
- ч) Мониторинг на търговията с биологични ресурси;

Развитие на устойчив туризъм

- ш) Развитие на форми на туризъм, които щадят биологичното разнообразие;
- щ) Създаване на условия за управление на защитените територии в условия на развиващ се туризъм;
- ю) Запазване на висок рекреационен капацитет на екосистемите и ландшафта;
- я) Мониторинг на въздействието на отделните форми на туризъм върху биологичното разнообразие.

IV.1.3.4. Предотвратяване или намаляване на отрицателното въздействие върху биоразнообразието, предизвикано от промените в климата и адаптациите към тях.

- а) Изследване на последствията от промяната в климата върху биологичното разнообразие и предприемане на мерки за тяхното ограничаване;
- б) Оценка на влиянието на опустиняването и деградацията на почвите върху биологичното разнообразие и ограничаване на последствията от тях.

IV.2. Приоритети на Националния план

IV.2.1. Набиране на информация, създаване и използване на фундаментални мерки, подходи и системи за опазване, съхраняване, поддържане и устойчиво управление на биологичното разнообразие и природните ресурси чрез:

- Изграждане на мрежата НАТУРА 2000 в България;
- Въвеждане и прилагане на Агроекологичната мярка;
- Реформа в горския сектор.

IV.2.2. Усъвършенстване, укрепване и оптимизиране на нормативната база и капацитета на прилагащите я институции чрез:

- Приемане на пакет от законодателни промени;
- Създаване на система за обучение на персонала и осигуряване на нейното функциониране;
- Подобряване включването на темата опазване на биологичното разнообразие в България във висшето и средно образование.

IV.2.3. Опазване на биологичното разнообразие чрез дългосрочно наблюдение и оценка на тенденциите на изменение за взимане на превантивни мерки:

- Разработване и поддържане на национална система за мониторинг на биологичното разнообразие (НСМБ). Разпределение на отговорностите между заинтересованите страни;
- Разработване на индикаторите от НСМБ за докладване по Водещите индикатори на ЕС и отчитане на изпълнението на Цел 2010;
- Разработване на индикатори за оценка на интегрирането на принципите на опазването и устойчивото използване на биоразнообразието в секторните политики на страната;
- Мониторинг на управлението на защитените територии и мониторинг на влажните зони.

IV.2.4. Развиване и обогатяване на механизмите, инструментите и мерките за управление на биологичното разнообразие чрез:

- Обезпечаване на достатъчен финансов ресурс и оптимизиране на управлението му;
- Разработване и прилагане на превантивни мерки за опазване на биологичното разнообразие, както и на компенсаторни и стимулиращи механизми;
- Увеличаване на правата и отговорностите на НПО, бизнеса, местните власти и браншовите организации, работещи в сектор БР;
- Интегриране на политиките и дейностите по опазване на БР в различните икономически сектори;
- Подкрепа на местните и регионални (вкл. трансгранични) инициативи.

IV.2.5. Създаване на добра информационна и научна основа за ефективно управление на биологичното разнообразие:

- Създаване на научни основи за управление на природния ресурс във връзка с прилагането на директиви и конвенции свързани с опазването на биологичното разнообразие по които България е страна;
- Създаване на научно приложни системи, методи и практики за прилагането на екосистемния подход в България съгласно изискванията на Конвенцията за биологичното разнообразие;
- Извършване на задълбочени проучвания и създаване, обогатяване и поддържане на бази данни за биоразнообразието на видово, екосистемно, генетично и ландшафтно ниво;
- Поддържане и използване на достъпна и добре структурирана Национална база данни за биологичното разнообразие.

IV.2.6. Повишаване на информираността на обществото и ангажирането му в процеса на вземане на решение чрез:

- Промяна в законодателството за по-голямо демократизиране на процедурите и отваряне на администрацията към отделния човек и икономическите субекти;
- Създаване на система от регулярни публични кампании за работа с местното население, обществото и обществените нагласи и очаквания.

V. МЕРКИ И ПОДХОДИ ЗА ПОСТИГАНЕ НА ЦЕЛИТЕ

За постигането на дългосрочната и стратегическата цел на плана и произтичащите от тях оперативни цели за опазване на биологичното разнообразие се прилагат различни мерки, всяка от които включва голям брой дейности. Мерките за опазването и устойчивото ползване на биологичното разнообразие са представени в направленията, в които са включени дейностите по плана (Приложение 1), както следва:

V.1. Развитие на нормативната база в областта на опазване на биологичното разнообразие

- Разработване на закони и подзаконови нормативни актове; изменения и допълнения в съществуващите;
- Интегриране опазването и устойчивото използване на биологичното разнообразие в съответните секторни или междусекторни планове, програми и политики;
- Въвеждане на подходящи процедури, изискващи оценка на въздействието върху околната среда за планове, програми и инвестиционни намерения с вероятно значително неблагоприятно въздействие върху биологичното разнообразие с оглед избягване или минимизиране на такова въздействие – разширяване обхвата на ОВОС и ЕО;

- Подходящи мерки за осигуряване своевременно отчитане на екологичните последици на програми и политики, които биха могли да имат значително вредно въздействие върху биологичното разнообразие;
- Подпомагане на националните мерки за реагиране в случай на природни или антропогенни събития, които са тежка и непосредствена заплаха за биологичното разнообразие и насърчаване съвместни планове за спешно реагиране.

V.2. Национални стратегии, планове, програми и методики

Разработването на национални стратегии, планове или програми за опазване и устойчиво използване на биоразнообразието отразява политиката на държавата и осигурява нейната дългосрочност и последователност, определя нормативната и институционална рамка и необходимото взаимодействие между участващите институции и другите заинтересовани страни:

- Дългосрочни стратегии и планове за действие за опазване и устойчиво ползване на биологичните ресурси;
- Прилагане на мерките от Националната АгроЕкологична Програма
Основната цел на Националната агро-екологична програма (НАЕП) е да се насърчи въвеждането и постоянното използване на екологосъобразни методи за селскостопанско производство, които защитават или подобряват природната среда и допринасят за постигане на устойчив модел на управление на земята, запазват богатото природно наследство на България и подобряват качеството на живота на хората чрез прилагане на 7 мерки:биологично земеделие; управление на земеделска земя с висока природна стойност;поддържане и възстановяване на ландшафтни особености; подпомагане на почвената и водната защита;традиционна животновъдна продукция; създаване на коридори за опазване на дивите животни; Мярка за обучение и демонстрации;
- Предотвратяване интродуцирането на неместни видове, които заплашват екосистемите, местообитанията или видовете и контролиране и унищожаване на тези видове;
- Подкрепа на местното население за разработване и прилагане на оздравителни действия в райони с деградирала природа, където биологичното разнообразие е намаляло;
- Поощряване сътрудничеството между правителствените институции и частния сектор при разработването на методи за устойчиво използване на биологичните ресурси;
- Общонационални методики за оценка състоянието на отделните елементи на биологичното разнообразие, заплахите и факторите на въздействие.

V.3. Повишаване капацитета за прилагане на Националния план за опазване на биологичното разнообразие:

- Създаване на необходимите нови звена –ГМО, мониторинг на биологичното разнообразие;
- Кадрово и материално-техническо укрепване на съществуващите звена;
- Обучение на служителите в съществуващите структури.

V.4. Развитие и управление на Националната екологична мрежа:

- Развитие и поддържане мрежата от защитени територии, включително и обявяване на морски защитени територии ;
- Създаването и поддържането на системата от защитени зони, отговарящи на изискванията на Директивата за хабитатите и Директивата за птиците, като национална част на Европейската екологична мрежа Натура 2000;

- Опазване, регулиране или управление на биологичните ресурси в защитените територии и зони чрез разработване на планове за управление на защитени територии и зони и изпълнение на дейностите, заложи в тях;
- Укрепване, капитализиране и развиване на фонд Защитени територии към Националния доверителен екофонд.

V.5. Мониторинг на биологичното разнообразие:

- Идентифициране на компонентите на биоразнообразието, важни за опазването и устойчивото му използване;
- Разработване на специализирани мониторингови програми, в зависимост от обекта на наблюдение и териториалните особености;
- Идентифициране и мониторинг на дейности със значително въздействие върху биологичното разнообразие;
- Поддържане и организиране на база данни от мониторинга;
- Осигуряване на мониторинг и оценка на биологичното разнообразие в селскостопанския фонд и ефективността от мерките в тази област.

V.6. Развитие на научната основа за опазване на биологичното разнообразие:

- Разработване и поддържане на програми за научно и техническо обучение и практика по вземане на мерки за определяне, опазване и устойчиво използване на биоразнообразието и устойчивото използване на неговите компоненти;
- Пълно инвентаризиране на българската флора, фауна и микота;
- Публикуване на Червени книги и Червени списъци, отговарящи на международните категории;
- Насърчаване на интердисциплинарните изследвания;
- Прилагане на екосистемния подход при опазване на биологичното разнообразие;
- Изследвания за опазването и устойчивото използване на биоразнообразието;
- Поощряване и сътрудничество за използване на научния прогрес в изследванията на биологичното разнообразие за развитието на методи за опазване и устойчиво използване на биологичните ресурси;
- Прилагане на познания, открития и практически опит на местното население с традиционен начин на живот, съвместими с опазването и устойчивото използване на биологичните ресурси.

V.7. Възстановителни и поддържащи дейности:

- Опазване на екосистеми и естествени местообитания и поддържане на жизнеспособни популации от видове в естествената им среда;
- Разработване и изпълнение на планове за действие за редки и застрашени видове растения и животни;
- Възстановяване на деградирани екосистеми и местообитания и подпомагане възстановяването на застрашените видове;
- Създаване и поддържане на съоръжения за *ex situ* опазване;
- Възстановяване на застрашени видове и реинтродукция в естествените местообитания;
- Прилагане на агро-екологичните мерки;
- Прилагане на “мерки на място” за опазване на генетичните ресурси и *in situ* опазването на сортове, породи и раси с особен акцент върху местните такива;
- Идентифициране на местата с високо консервационно значение в селскостопанския фонд, които са застрашени от загуба на биологично разнообразие. Набелязване на мерки за премахване или ограничаване на заплахите.

V.8. Образование и повишаване на обществената осведоменост:

Осведомяване и обучение на обществеността може да се постига както чрез официалните образователни институции от всички равнища, така и чрез провеждането на целенасочени образователни кампании и програми.

Общественото разбиране на значението на биоразнообразието и изгодите от компонентите му са съществена предпоставка за ефективно опазване и устойчиво използване. Без такова разбиране не може да се постигне необходимата обществена подкрепа на правителствената политика, нито да се взема ефективно участие в нейното осъществяване, да се спазват нормативните изисквания:

- Подпомагане и насърчаване осъзнаването на важноста на опазването на биологичното разнообразие и необходимите за това мерки, както и пропагандирането им чрез медиите и включване на темата в образователните програми;
- Широка издателска и рекламна дейност, провеждане на периодични информационни кампании чрез медиите, в информационните центрове и др. за значението на биологичното разнообразие;

V.9. Информационни системи и бази данни:

- Осигуряване и/или улесняване достъпа или трансфера на технологии, които са от значение за опазването и устойчивото използване на биологичното разнообразие или използват генетични ресурси;
- Улесняване обмена на информация;
- Информирание на обществото по въпросите за биологичното разнообразие (СНМ);
- Обмен на информация в областта на биологичната сигурност .

VI. ДЕЙНОСТИ И ФИНАНСОВА РАМКА

Конкретните дейности за осъществяване на мерките, включени в глава V са представени в Приложение 1.

За изпълнение на дейностите през петгодишния период на действие на НПОБР са необходими 119 015 хил. лева, относително равномерно разпределени по годините в периода. Отговорна институция за осигуряване на най-много средства по плана е МОСВ-79769 хил.лева (67.0%), следвана от МЗГ – 25021 хил.лева (21.0%) , МРРБ- 11 600 хил.лева (9.8%), МОН- 2 025 хил.лева (1.7%) и МКТ – 600 хил.лева (0.5%)

29 631 хил. лева или 24.9% от необходимите средства се очаква да бъдат осигурени от чуждестранни източници на финансиране

Разпределението на средствата, които се очаква да бъдат осигурени от чуждестранни източници по години, е както следва: за 2005 г. — 4859 хил. лв, за 2006 г. — 9499 хил. лв, за 2007 г. — 7558 хил.лв, за 2008 г.- 6419 хил.лв и за 2009 г. 1296 хил. лв. Основните източници на финансиране са Програма “ФАР”, Глобален екологичен фонд (GEF), Световен фонд за дивата природа (WWF), Правителството на Холандия и др. Осигуряването на средствата е предвидено в договори, туининг-проекти, меморандуми за сътрудничество и др., сключени между Министерството на околната среда и водите и Министерството на земеделието и горите с представители на посочените източници на финансиране.

Начинът на финансиране на дейностите в НПОБР зависи от правилата и нормите, въведени от източника на финансиране. Отговорните институции се приемат като източник на финансиране за съответните дейности в НПОБР, освен за тези дейности, за които в Таблицата в Приложение 1 е посочен друг източник на финансиране.

МОСВ осигурява необходимите средства за изпълнението на дейностите по които е отговорна институция, когато тези дейности са в рамките на утвърдените годишни бюджети. МОСВ финансира някои дейности на звената на централното ниво на управление на МОСВ в направленията: развитие на нормативната база в областта на опазване на биологичното разнообразие; разработване на национални стратегии, планове, програми и методики,

повишаване капацитета за прилагане на Националния план за опазване на биологичното разнообразие и др. Други дейности, предимно възстановителни и поддържащи, МОСВ финансира от утвърдения бюджет и възлага за изпълнение на регионалните си органи по реда на планово-отчетния процес на управление, установен в системата на Министерството. МОСВ ще финансира и възложи изпълнението на голям брой дейности, включени в НПОБР, на изпълнители извън системата на Министерството. Списък с дейностите, които ще бъдат възлагани от МОСВ през съответната година ще бъдат публикувани в началото на всяка година в електронната страница на Министерството. В този списък ще бъдат включени и дейностите, средствата за изпълнението на които ще бъдат осигурени и от други източници на финансиране, по договори, сключени с МОСВ.

МЗГ, МРРБ, МОН, МК финансират дейности по НПОБР когато тези дейности са в рамките на утвърдените годишни бюджети.

VII. ОРГАНИЗАЦИЯ НА ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА ПЛАНА

С приемането на Националния план за опазване на биологичното разнообразие за периода 2005- 2010 година от Министерския съвет включените в НПОБР дейности със своите характеристики в съответните години се включват в тематичния и финансови план на отговорните институции за същите години.

Актуализирането на НПОБР се извършва при необходимост и се състои във включване на нови дейности в него, изключване или промяна в характеристиките на дейности, участващи в плана. Актуализирането е годишно. Предложението за актуализиране на Националния план пред Министерския съвет се прави от министъра на околната среда и водите. Предложения до него за промени в плана могат да се правят от физически и юридически лица, общини и държавни институции. Процедурите за актуализиране на НПОБР са същите като при приемане на нов план.

Основните функции на звената и участниците в администриране и изпълнение на дейностите в НПОБР, са както следва:

Министър на околната среда и водите:

- Представя НПОБР (като съставна част от Отчета за изпълнение на Плана за действие 2005-2009 г. към Националната стратегия по околна среда) за разглеждане и приемане от Министерския съвет, както и неговата актуализация при необходимост”;
- Предлага включването в държавния бюджет на средствата, необходими за годишното изпълнение на тези дейности от НПОБР, по които МОСВ е отговорна институция;
- Издава заповед за поименно определяне на състава на Координационната група по биологично разнообразие, съгласувано с ръководителите на институциите, представители на които ще участват в Координационната група;
- Координира изпълнението на НПОБР.

Ръководители на отговорни институции:

Ръководителите на институциите, отговорни за изпълнението на дейностите от НПОБР:

- Утвърждават ведомствените планове на съответната институция;
- Определят ведомствени отговорници от съответната институция;
- Предлагат включването в държавния бюджет на средствата, необходими за годишното изпълнение на тези дейности от НПОБР за които институцията е отговорна;
- Приемат годишните отчети за изпълнението на дейностите по ведомствените планове.

Координационна група за биологично разнообразие

Координационната група за биологично разнообразие (КГБР) се формира със заповед на министъра на околната среда и водите, предварително съгласувана с ръководителите на другите заинтересовани институции, имащи представители в КГБР. В състава на КГБР се включват представители на министерства, научни и учебни институции, неправителствени организации и други заинтересовани. За председател на КГБР се определя заместник-министър на околната среда и водите. В КГБР участват още Координатора на Националния план за опазване на биологичното разнообразие и секретар. Членовете на Координационната група се събират най-малко един път годишно.

КГБР:

- Разглежда предложения за актуализиране на Националния план и ги представя на Министъра на околната среда и водите;
- Прави предложения до министъра на околната среда и водите, във връзка с разработването на стратегии и програми за опазване и поддържане на биологичното разнообразие, при възлагане на дейности на международни и вътрешни изпълнители и др.
- Приема годишния отчет за предходната година по НПОБР в срок до края на месец февруари на текущата година

Координатор на Националния план за опазване на биологичното разнообразие

Координатор на Националния план за опазване на биологичното разнообразие е директорът на Дирекция “Национална служба за защита на природата”, МОСВ.

При съставянето на нов национален план или актуализацията му Координаторът на Националния план:

- Разпространява проекта на Плана в електронната мрежа на МОСВ и отразява целесъобразните бележки, направени по Плана от заинтересовани физически и юридически лица;
- Внася плана за разглеждане и приемане в Колегиум на Министерството на околната среда и водите и отразява приетите бележки, направени от участниците в Колегиума;
- Представя плана за междуведомствено съгласуване;
- Отразява приетите бележки от междуведомствено съгласуване, подготвя документацията по внасянето на плана в Министерски съвет

При годишното отчитане на изпълнението на дейностите по НПОБР Координаторът на Националния план:

- Оперативно координира изпълнението на дейностите по опазване на биологичното разнообразие в МОСВ;
- Координира дейността на ведомствените отговорници при изготвяне а ведомствените отчети, представяйки формата на ведомствените отчети, сроковете за изготвянето им и други ;
- Обобщава годишните отчети на ведомствените планове и ги представя на Координационната група по биологично разнообразие за приемане на обобщения отчет;
- Представя обобщения отчет на директора на Дирекция „Стратегия, европейска интеграция и международно сътрудничество”, МОСВ

Директор на Дирекция „Стратегия, европейска интеграция и международно сътрудничество”, МОСВ

Директорът на Дирекция „Стратегия, европейска интеграция и международно сътрудничество”, МОСВ

- Включва приетият от Координационната група за биологично разнообразие годишен отчет по НПОБР в Отчета за изпълнението на Плана за действие 2005-2009 г. към

Националната стратегия по околна среда и го придвижва по процедурите за внасяне в Министерски съвет като част от Отчета за изпълнението на Плана за действие 2005-2009 г. към Националната стратегия по околна среда

Ведомствени отговорници:

- Оперативно координират изпълнението на дейностите по опазване на биологичното разнообразие в техните ведомства;
- Изготвят годишните отчети на ведомствените планове и ги представят на съответните ръководители на отговорни институции за приемане;
- Представят приетите годишни отчети на Координатора на Националния план за обобщаване.

VIII. МОНИТОРИНГ, КРИТЕРИИ И ПОКАЗАТЕЛИ ЗА ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА ПЛАНА

За ефективността от изпълнението на предвидените дейности в Националния план се съди по състоянието на биологичното разнообразие в страната. За установяване на това състояние, както и за определяне на вида и степента на въздействията върху биологичните видове и екосистемите, се предвижда мониторинг в рамките на понастоящем разработваната Национална система за мониторинг на биологичното разнообразие и защитени територии.

До установяването и използването на Националната система за мониторинг на биологичното разнообразие и защитени територии, за оценка на ефекта от изпълнението на НПОБР се използват данните, свързани с годишното отчитане на изпълнението на програмния бюджет на МОСВ по Програма “Съхраняване, опазване и възстановяване на диви растителни и животински видове и генетичните им ресурси, местообитания и забележителни обекти на неживата природа” (ПРОГРАМА).

За ползата (ефекта) на изпълнението на ПРОГРАМАТА като цяло се съди по стойностите на показателите, както следва:

- Увеличаване на площта на защитените територии спрямо общата площ на страната;
- Съхраняване и опазване на типове местообитания, представителни за България и Европа;
- Съхраняване и опазване на застрашени растителни видове;
- Съхраняване и опазване на застрашени животински видове;
- Увеличаване на броя обектите на неживата природа, включени в защитени територии и защитени зони;
- Увеличаване на броя на защитените територии с разработени планове за управление.

Отделните продукти (услуги), които Министерството на околната среда и водите предоставя в рамките на ПРОГРАМАТА, както и показателите, които се съди за количественото и качествено изпълнение на тези продукти, са:

Разработване на политиката по опазване на биологичното разнообразие:

- Разработване на нови и изменение и допълнение на съществуващи екологични закони, брой;
- Разработване на подзаконови нормативни документи, брой;
- Разработване на планове за управление на защитени територии, брой.

Създаване, поддържане и управление на национална екологична мрежа от защитени територии и защитени зони:

- Площ на охраняемите защитени територия, изключителна държавна собственост и влажни зона, ха;
- Площ на поддържащи санитарното състояние на гората дейности, вкл отгледни и санитарни сечи, ха;
- Количество на съпътстващ добив на дървесина при дейности поддържащи санитарното състояние на гората, вкл. събиране на суха и паднала маса, куб.метри;
- Превантивни действия и гасене на горски пожари, лв;
- Количество на съпътстващ добив на дървесина при дейности поддържащи санитарното състояние на гората, вкл. събиране на суха и паднала маса, куб.метри;
- Строителство и ремонт на инфраструктурата, вкл. техн. укрепване срещу ерозия, лв;
- Мониторинг на състоянието на избрани екосистеми (горски), брой екосистеми;
- Мониторинг на състоянието на растителни видове, брой;
- Мониторинг на състоянието на животински видове, брой;
- Брой на научните изследвания (публикации);
- Картиране и инвентаризиране на потенциални защитени зони, брой места;
- Водене на регистри на защитените територии, брой;
- Изготвяне на специализирана карта на защитените територии, брой.

Устойчиво ползване на биологичните ресурси чрез ограничителни, разрешителни и регулационни режими, лицензи и концесии:

- Брой издадени разрешителни за паша;
- Брой издадени разрешителни за добив на сено;
- Брой издадени разрешителни за събиране на гъби;
- Брой издадени разрешителни за събиране на билки;
- Брой заверени удостоверения за внос и реекспорт на диворастящи растения и части от тях (билки, лишей, мъхове), вкл и култивирани;
- Брой заверени удостоверения за износ на диви животни и части от тях (миди, охлюви, жаби) вкл. и култивирани, както и за внос на чужди видове аквариумни рибки;
- Брой заверени удостоверения за внос на животни, чужди на фауната на Република България;
- Брой заверени удостоверения за внос на видове по Конвенцията CITES;
- Брой издадени разрешения по CITES за износ/внос и реекспорт за животни и растения;
- Брой издадени разрешения за посещение на резервати и поддържани резервати;
- Брой издадени съгласувателни становища за търсене и проучване на подземни богатства, съгл. чл. 26 от ЗПБ;
- Брой издадени съгласувателни становища за отдаване на концесии, съгл. чл. 2 и чл.7 от ЗК;
- Брой на сключените концесионни договори;
- Брой издадени разрешителни за работа с генетично модифицирани организми;

- Брой издадени разрешителни за освобождаване на генетично модифицирани организми в природата;
- Брой издадени разрешителни за стопански риболов.

Контрол:

- Брой на проверките върху дейността на регионалните органи по защитени територии и опазване на биологичното разнообразие;
- Брой на проверките върху дейностите на собственици, ползватели, физически и юридически лица, осъществявани в гори, земи и водни площи в защитени територии;
- Брой на проверките върху дейностите на собственици, ползватели, физически и юридически лица, осъществявани в буферни зони;
- Брой на проверките върху дейностите на собственици, ползватели, физически и юридически лица, свързани със защитени растения;
- Брой на проверките върху дейностите на собственици, ползватели, физически и юридически лица, свързани със защитени животни;
- Брой на проверките върху дейностите на собственици, ползватели, физически и юридически лица, свързани с билки под специален режим на опазване и ползване;
- Брой на проверките върху дейностите на собственици, ползватели, физически и юридически лица, свързани с животински видове (без риби) под специален режим на опазване и ползване;
- Брой на проверките върху дейностите на собственици, ползватели, физически и юридически лица, свързани с видовете риби или осъществявани в рибовъдни стопанства;
- Брой на проверките върху дейностите на собственици и ползватели на зоопаркове и зоомагазини;
- Брой на проверките върху дейностите на собственици и ползватели на лаборатории за препариране;
- Брой на проверките върху дейностите на собственици и ползватели в билкозаготвителните пунктове;
- Брой на проверките върху дейностите на собственици, ползватели, физически и юридически лица, свързани с опазването на защитени дървета
- Брой на проверките върху дейностите на собственици, ползватели, физически и юридически лица, свързани с видове по Конвенцията CITES
- Брой на проверките върху дейностите посетителите и ползвателите в пещерите.

Годишните стойности на показателите, характеризиращи ПРОГРАМАТА като цяло, така и годишните стойности на показателите по отделните продукти (услуги), които МОСВ предоставя в нейната рамка, се съхраняват в Министерството, така, че по конкретните им стойности и изменението на тези стойности в периода на НПОБР 2005-2010, ще се съди за състоянието на биологичното разнообразие в страната, за напредъка в изпълнението на НПОБР.

